

עוד כתב לתרץ שם, די"ל שכל ביטול חמץ מועיל רק אחר שחמץ אסור בהנאה גם לאחר הפסח מטעם קנס, אז שפיר מועיל הביטול מן התורה, משא"כ לר"ש דס"ל דמדאורייתא חמץ לאחר הפסח מותר, קודם שקנסוהו חכמים שוב לא הועיל ביטול בחמץ כי היינו אומרים דבטלה דעתו אצל כל אדם, כדמצינו בסוכה (ג ע"ב - ד ע"א) דלא מועיל למעטו גובה הסוכה בכרים וכסתות דבטלה דעתו אצל כל אדם, וכאן רש"י מיירי מחיוב הבדיקה על פי דין התורה קודם שקנסו חכמים בחמץ לאחר הפסח, וע"כ שפיר כתב דבודקין שלא יעבור בכל יראה ובכל ימצא, כי לא מועיל ביטול חמץ, עיי"ש.

★★

במשנה: אור לארבעה עשר.

בספר חדשים גם ישנים (חידושי הלכה אות ב') כתב ע"ד רמז ומליצה יש ליתן טעם להא דהתחיל התנא באור, דהנה לקמן (ד ע"א) אמרינן האי צורבא מרבנן לא ליפתח בעידיניה באורתא דתליסר נגהי ארבייסר, והיינו שאסור לעסוק בתורה באותה שעה, והנה התורה היא בבחינת אור, כמש"כ כי נר מצוה ותורה אור (משלי ו, כ"ג), וא"כ באותה שעה שבודקין את החמץ ובטלין מלימוד התורה ממילא נעצר אותו האור, לכן פתח התנא באור להשלים אור החסר, וע"ד שכ' הט"ז באו"ח הל' בית הכנסת (סי' קנ"ד ס"ק ז') שעל כן נותנין נר בארון הקודש כשמסלקים הס"ת כדי לרמז שבהעדר התורה צריכין להשלים האור בנר עכ"ל.

★★

במשנה: אור לארבעה עשר.

בגמרא מוקמינן דלישנא מעליא היא, ומ"מ צ"ב מדוע דוקא כאן הקפידו על הלישנא מעליא

וכתב על זה בעל המאור:

ותנא דמתניתין, לפי שפתח בדבריו בהלכות בדיקת חמץ תפש לשון אור כדכתיב (תהלים קי"ט, ק"ל) פתח דבריך יאיר. כלומר שיש ענין בפתיחה לפתוח באור.

ובעצם דברי בעל המאור, יש להביא את דברי המדרש שמו"ר (ז, א) עה"פ פתח דבריך יאיר, ממנו למדו

הצדיקים כשהיו מתחילין בדבר, היו פותחים באורה. וזהו מקור לדבריו. ולפי דברי בעל המאור, הסביר בהגהות תפארת יעקב (על המשניות) את קושית הגמ' בריש ברכות (ב.) מאי שנא דתני בערבית ברישא ליתני בשחרית ברישא. שכיון דזהו פתיחת הש"ס יש לנקוט בשחרית שהוא אורה ולא בערבית שהוא לילה. וע"ז משני הגמ' שיש לזה טעם מיוחד, ואמנם לולא זאת היו פותחים בשחרית מטעם שיש בו לשון אורה.

ודע שבס' המאור גופי' ריש ברכות כתב דברים סתומים "מאימתי ה"ג, וכך נמצא בגרסת הגאונים ז"ל ומתנחי בה סימנא ויקרא אלקים לאור יום". ונלאו כל חכמי לב להבין את הדברים.

אך ראה בשפתי צדיק להגה"ק מפילין (ליקוטים, נדפס בסוף חלק המועדים במהדורא החדשה) שכותב: נשאלתי לפרש דברי בעל המאור ריש ברכות, וזה לשונו מאימתי ה"ג ומתנחי בה סימנא ויקרא אלקים לאור יום, אולי כונתו שתוה"ק הוא אור אמיתי. ורצו לרמז תיבת יום, לכך התחילו מאימתי המ"ם התחלה וי"ד סוף התיבה. ויש בתיבת מאימתי ו' אותיות נרמז תיבת יום.

וא"ש להנ"ל כמין חומר. דהמאור לשיטתו, שיש להקפיד בפתיחת הדברים על לשון אור. ועל אחת כמה וכמה בתחילת הש"ס.

וצייין בזה הגאון ר' יצחק דוד אלטר שליט"א לדברי הרה"ק הכהן מלובלין זצ"ל, שדווקא במסכת פסחים שהוא ענין פה - סח בחרו חז"ל ללמדנו ענין לישנא מעליא ודפח"ח.

★★

במשנה: ובמה אמרו ב' שורות וכו'.

בגליון העירו שגירסת הגמ' היא ולמה אמרו. ועיין בתוס' רעק"א במשניות שכתב: ובס' הכריתות כתב שקודם רבי היו סדרי משנה, ועיין עוד בגליון סוף מס' כלים, ושם היו שונים ב' שורות במרתף.

ועיין זכור לדוד להאדר"ת בערך "משניות קדומות" שהביא הרבה מקומות שהיו שונים משניות ובריתות עוד לפני סידור המשנה, וכל דבריו הם סעד לדברי ס' הכריתות.

ויתרה מזו מצינו בתפארת ישראל בפרק איזהו מקומן שמפרש שלכך נקט התנא ונאכלין "לפנים מן הקלעים" ולא